

Мунька С. С., аспірант кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна

ORCID: 0000-0002-3811-4981

e-mail: munkastas@gmail.com

Аналіз впливу зовнішньої торгівлі на інвестиційну привабливість України

Анотація. У статті досліджено взаємозв'язок зовнішньої торгівлі та інвестиційної привабливості України. Визначено ряд найбільш важливих експортних товарів для економіки України в умовах світової фінансової кризи. Розглянуто динаміку цін експортних товарів України на світовому ринку. Доведено залежність динаміки фондового індексу України від ряду експортних товарів. Розроблено прогноз ціни економічно важливих для національної економіки товарів на світовому ринку. Спрогнозовано майбутній тренд інвестиційної привабливості економіки за допомогою прогнозованих значень фондового індексу. Розроблено ряд практичних рекомендацій для підвищення інвестиційної привабливості та інвестиційного клімату в Україні.

Ключові слова: інвестиційна діяльність; зовнішня торгівля; економічне зростання; експорт; прогноз; поліноміальна лінія тренд; залізна руда; кореляційно регресійний аналіз; фондовий індекс.

Munka S.S., A Postgraduate Student, the Department of Economics and International Economic Relations, the Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine.

Analysis of the Influence of Foreign Trade on Investment Attractiveness of Ukraine

Annotation. Introduction. The studying process of the investment attractiveness of the Ukrainian economy remains a priority for domestic economists, because the economic growth is impossible without the involvement in investment. In order to improve the investment attractiveness of the economy it would be desirable to determine the factors and relationships that improve the corresponding indicator.

Purpose. The main purpose of the article is to analyze the impact of foreign trade on the investment attractiveness, develop projections for the investment climate in Ukraine. The definition of the role of the country's stock index in investment attractiveness.

Results. The study reveals the concept of the investment attractiveness. The influence of export goods on investment attractiveness was investigated. A number of key export goods for the domestic economy were identified. The projections of the investment attractiveness for future periods were developed due to the price of export goods in the world market. The role of the stock index in the country's investment climate was determined. The projections of the stock index of Ukraine were developed. Recommendations for increasing the investment attractiveness of the national economy were given.

Conclusions. Based on the research, we can draw conclusions about the strong positive correlation between the foreign trade and the investment attractiveness. Now, Ukrainian exports are commodity-focused and, as a result, the economy depends on the price of agricultural products and iron ores on the world market. The results of the study predict and an increase in the cost of food products in the world and, as a consequence, an increase in the investment attractiveness of the Ukrainian economy. Despite the positive projections for the growth of commodity prices, the export of goods with high added value goods will be more profitable option for the economy.

Keywords: investment activity; investment climate; foreign trade; economic growth; export; projection; polynomial trend line; iron or; correlation-regression analysis; stock index.

JEL Classification: E17; E22.

Постановка проблеми. Економічне зростання, подолання фінансової кризи та вирішення ряду соціально-економічних проблем України неможливе без залучення інвестицій. Динаміка та кількість інвестицій напряму залежать від інвестиційної привабливості країни. Дослідження впливу економічних процесів на інвестиційну привабливість економіки дозволяє виявити фактори, що стримують розвиток та знайти вирішення для подолання проблем, що існують.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням питань інвестицій та інвестиційної діяльності займалися такі видатні вчені як І. Бланк, О. Воробйова, О. Кузьмін, М. Мельник, Ю. Мороз [1], К. Паливода [2] та інші.

Проблемам інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості країни присвячено праці таких науковців: А. Бойко, М. Бутко, А. Гайдуцького, В. Гунько, О. Дація, Т. Кулініча [3], О. Маслака, Т. Момота, О. Олійника, О. Прокопчука, Г. Рзаєва [4], Н. Савіна [5], Р. Скалюка, Л. Петкова та інших.

Попри численні наукові праці, які присвячені інвестиційному клімату та інвестиційній привабливості країни, дослідження даних питань не можна вважати вичерпаним, оскільки залишаються не вирішеними проблеми аналізу та пошуку напрямів покращення інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості економіки України.

Формування цілей дослідження. Дослідити вплив зовнішньої торгівлі на інвестиційну привабливість

економіки України. Для виконання дослідження необхідно розкрити наступні завдання: дослідити вплив зовнішньої торгівлі на інвестиційну привабливість економіки України через фондовий ринок; спрогнозувати динаміку головних експортних товарів та фондового індексу України та, як наслідок, визначити майбутній тренд інвестиційної привабливості національної економіки; спираючись на результати дослідження, розробити рекомендаційні заходи для поліпшення інвестиційного клімату України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під поняттям інвестиційної привабливості економіки країни ми розуміємо здатність суб'єктів економіки на рівні галузі, регіону чи країни в цілому використовувати інвестиції, ефективно використовувати їх у цілях економічного зростання з мінімальними ризиками для інвестора та максимальною прибутковістю капіталу.

Аналізуючи поняття інвестиційної привабливості, А. А. Харченко та О. В. Голенищева приходять до таких висновків, що всі трактування вчених, які вивчали це питання, можна розділити на декілька основних груп. Перша група вчених розглядає інвестиційну привабливість як сукупність певних об'єктивних характеристик. Інша група бачить в корені цього поняття суб'єктивну оцінку безпосередньо інвестора, яка складається в нього на основі суб'єктивних та об'єктивних характеристик. Так, наприклад, Л. С. Валинурова та О. Б. Казакова визначають інвестиційну привабливість як сукупність різноманітних об'єктивних ознак, властивостей, засобів, можливостей економічної системи, що обумовлюють потенціальний платоспроможний попит на інвестиції. В. Ф. Максимов говорить, що це – суб'єктивна оцінка інвестором країни, регіону чи підприємства щодо прийняття рішення про вкладення своїх коштів, відповідно, в країну, регіон чи підприємство. При цьому суб'єктивна оцінка будується на основі аналізу об'єктивних характеристик об'єкту інвестування. Деякі дослідники, наприклад, Н. В. Кисельова, Г. В. Захарова та інші, прив'язують до цього терміну ще й поняття ризиків, які можуть виникати при виконанні процесу інвестування. Існує ще одна точка зору: під інвестиційною привабливістю розуміється оцінка ефективності використання капіталу та аналіз платоспроможності [6].

О. В. Михайловська у своїх працях інвестиційну привабливість галузей національного господарства визначає як інтегральний показник, що об'єднує характеристику кожного виду галузі зі сторони ефективності функціонування та рентабельності [7].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що інвестиційна привабливість економіки країни може виступати інтегральним показником ряду факторів: політичних, економічних, фінансових, ресурсних, географічних, екологічних, науково-технічних та інших.

Зважаючи на складність прийняття рішень інвестиційної діяльності в умовах ринку, ми вважаємо, що фондовий індекс країни напряму може впливати на залучення або відтік інвестицій.

Інвестиційна привабливість фондового індексу країни відіграє важливу роль у становленні позитивного іміджу на світовому ринку, припливу як іноземних, так і вітчизняних інвестицій, залученню інноваційних технологій та сприяє стабільному економічному розвитку країни.

Перша Фондова Торгова Система (ПФТС) — один з найбільших організаторів торгів цінними паперами в Україні. Заснована 1996 р., ПФТС є організатором торгів акціями, облигаціями внутрішніх та зовнішніх державних позик, облигаціями місцевих позик, облигацій підприємств, казначейських зобов'язань України, ощадних сертифікатів, інвестиційних сертифікатів. Індекс ПФТС з 1997 р. є офіційним індексом України в S&P Emerging Markets. Індекс ПФТС — біржовий індекс, який розраховується щодня за результатами торгів ПФТС на основі середньозваженої ціни за угодами. У індексний кошик входять найліквідніші акції, за якими укладається найбільша кількість угод [8].

В Україні сформувалась експортоорієнтована модель розвитку економіки, в якій стратегічна роль експорту полягає в тому, що він має бути засобом сприяння економічному зростанню, інструментом активізації наявних та потенціальних конкурентних переваг з метою подолання відставання від розвинених країн за основними соціально-економічними параметрами.

За даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства головними експортними товарами України у 2020 р. виступають: пшениця, кукурудза, руди та концентрати залізні. За перше півріччя 2020 р. дохід від експорту продукції агропромислового комплексу та металургії склали відповідно 44,8% та 19,8% від сукупних експортних надходжень [9].

Зважаючи на важливість фондового індексу для інвестиційної привабливості країни та експортоорієнтованість національної економіки, нами проведено дослідження для доведення взаємозв'язку між даними показниками і як наслідок висновків про прямий вплив експортних товарів на інвестиційну привабливість економіки України.

З метою порівняння динамічних значень та визначення взаємозалежності між ціною пшениці, кукурудзи, залізної руди та індексом ПФТС проведено регресійно кореляційний аналіз (табл.1).

Аналізуючи дані таблиці можна спостерігати високий ступінь кореляції між ціною залізної руди на світовому ринку та фондовим індексом України. У порівнянні із залізною рудою продукція агропромислового комплексу та фондовий індекс мають виражену, але значно меншу кореляцію. Розрахунки можна пояснити відсутністю агрохолдингів

в розрахунку індексу ПФТС. До розрахунків індексу входять металургійні компанії та банки України. Проведені розрахунки ще раз доводять необхідність запровадження ринку землі. Рівень кореляції на рівні 0,39 – 0,30 говорить про наявний, хоча і менш виражений кореляційний взаємозв'язок.

Таблиця 1 Кореляційно-регресійний аналіз головних експортних товарів та фондового індексу України

Досліджувані динамічні ряди	Значення показника кореляції
Ціна пшениці/ індекс ПФТС	0,30
Ціна кукурудзи/ індекс ПФТС	0,39
Ціна залізної руди/ індекс ПФТС	0,68

Джерело: розроблено автором на основі [10, 12]

З метою прогнозування динаміки фондового індексу і як наслідок інвестиційної привабливості України в майбутньому, проведено розрахунок прогнозованих значень на ціну пшениці, кукурудзи та залізної руди на світовому ринку (рис. 1).

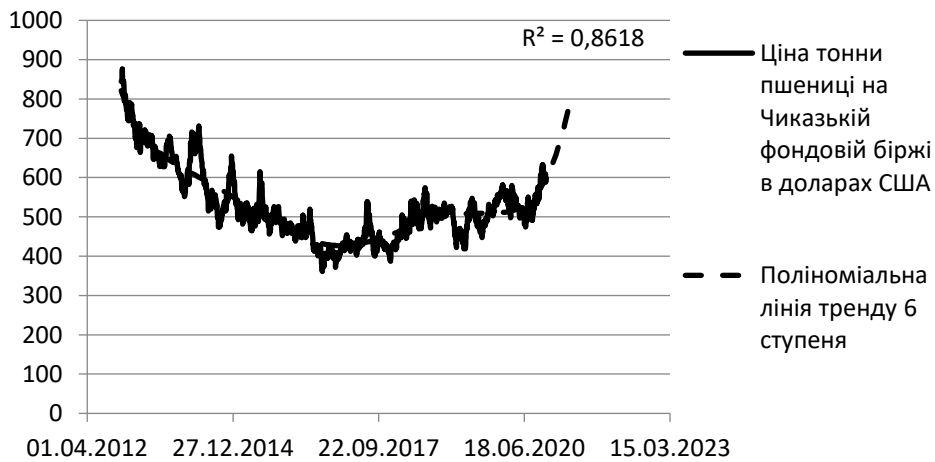

Рисунок 1 – Динаміка ціни тони пшениці та лінія прогнозу майбутніх значень

Джерело: розроблено автором на основі [12]

Так, ціна на пшеницю знаходилась на мінімальних значеннях впродовж 2014–2016 рр., а в наступні періоди спостерігається поступове зростання. Проведений прогноз за допомогою поліноміальної лінії тренду з коефіцієнтом детермінації розробленої моделі $R^2 = 0,86$, прогнозує зростання ціни протягом наступних періодів. Зростання цін на пшеницю на світовому ринку призведе до збільшення експортних надходжень до бюджету.

Динаміка ціни кукурудзи мала значне падіння у 2012 р. і протягом наступних років коливалась в межах 300 – 450 доларів США за тону (рис. 2.).

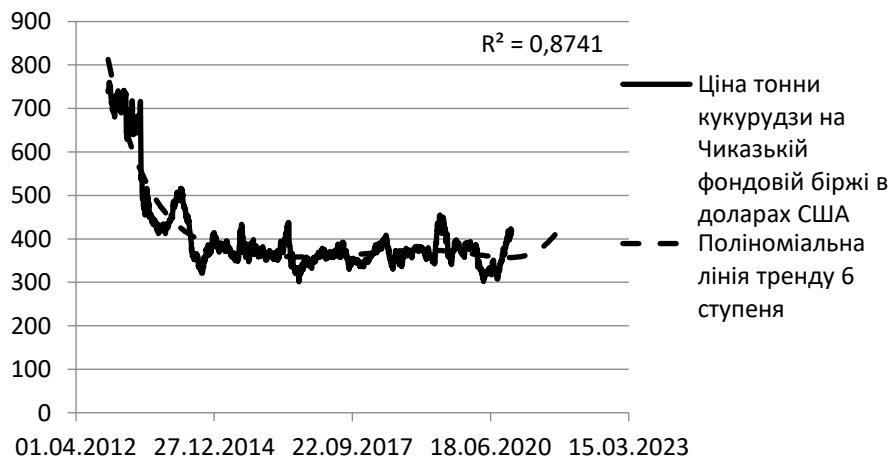

Рисунок – 2 Динаміка ціни тони кукурудзи та лінія прогнозу майбутніх значень

Джерело: розроблено автором на основі [12]

Після стрімкого падіння зазначеного показника у 2020 р., яке було викликане скороченням попиту через коронакризу, відбувається відновлення росту ціни. Прогнозовані значення з коефіцієнтом детермінації

для моделі $R^2 = 0,87$, на наступні періоди не вийдуть з коридору значень 350 - 450 доларів США за тону, що можна схарактеризувати, як позитивний сценарій для експорту України.

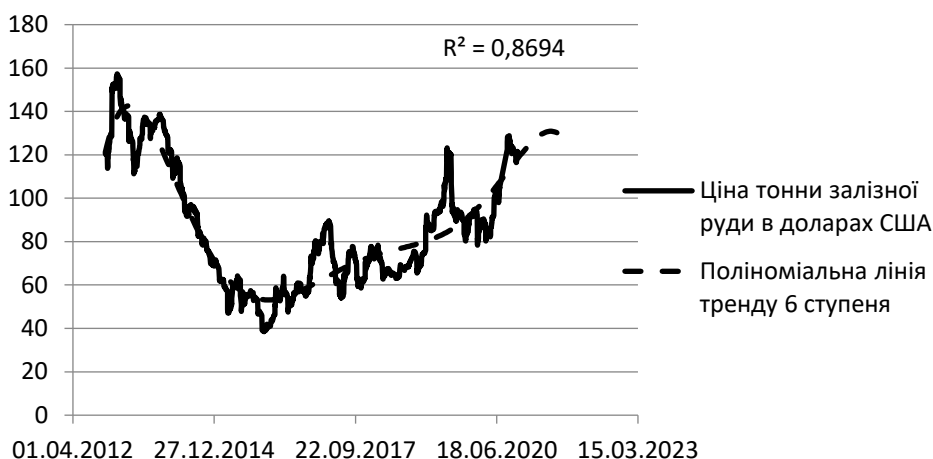

Рисунок 3 – Динаміка ціни тону залізної руди та лінія прогнозу майбутніх значень

Джерело: розроблено автором на основі [12]

Динаміка ціни тону залізної руди характеризується падінням у 2012 – 2014 рр. та поступовим збільшенням ціни в наступні періоди. Коефіцієнт детермінації розробленої моделі складає $R^2 = 0,86$ прогнозує незначне підвищення в найближчі періоди із незначним падінням в більш далекій перспективі. Таким чином, з початком 2021 р. можна очікувати

незначне зниження ціни залізної руди на світовому ринку, в порівнянні з кризовим для нашої економіки 2014 р., коли ціна залізної руди складала 60 доларів США за тону. Тенденція 2021 р. із незначним падінням до 120 доларів США за тону, виглядає як дуже оптимістичний сценарій для національної економіки.

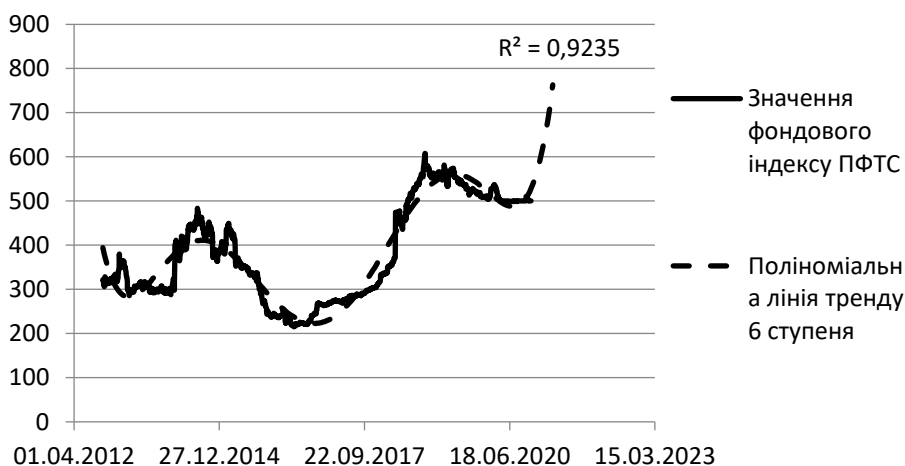

Рисунок 4 – Динаміка фондового індексу ПФТС та лінія прогнозу майбутніх значень

Джерело: розроблено автором на основі [12]

Динаміка фондового індексу ПФТС в точності збігається із кризовими періодами економіки та падінням інвестиційної привабливості України, а саме 2014 - 2016 роками. Індекс ПФТС має динаміку до зростання у наступні періоди та падіння протягом 2020 р., що пояснюється коронакризою. Прогнозовані значення моделі з коефіцієнтом детермінації $R^2=0,92$ продовжать тенденцію до зростання у 2021 році.

Спираючись на результати розрахунків проведеного дослідження, можна виділити ряд рекомендаційних заходів для покращення інвестиційної привабливості економіки України:

1. Запровадити ринок землі. Дана рекомендація пояснюється тим, що попри продовольчу експортоорієнтованість вітчизняної економіки, на фондовому ринку відсутні акції сільськогосподарських

компаній, а саме сільськогосподарське виробництво може виступити фактором економічного зростання України.

2. Стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств з боку держави. Мала кількість інвестиційних надходжень в інноваційні розробки неминуче призведе до зносу основних засобів виробництва та неможливості конкуренції вітчизняних підприємств на світовому ринку.

3. Поступова зміна ресурсно орієнтованого експорту на експорт готової продукції, як металургійного виробництва, так і сільськогосподарського. Позитивним для вітчизняної економіки є результат росту цін на продовольчі товари та залізну руду, але експорт готової продукції із високою доданою вартістю принесе державі значно більші надходження.

4. Поступове насичення економіки довгостроковими кредитами з низькими відсотковими ставками. Як свідчить досвід країн Європейського Союзу та США, дешеві кредити для підприємств призводять до високого ступеня інвестиційної активності суб'єктів економіки та економічного зростання країни.

5. Зменшення відсоткової ставки Національного банку України. Дешеві довгострокові кредити для підприємств на вигідних умовах не можливі без дешевих кредитів для банків зі сторони НБУ. Відсоткова ставка в Україні знаходиться на значно вищому рівні, ніж в країнах Європейського Союзу.

6. Стимулювання росту та розвитку фондового ринку України. Такий важливий фактор економічного зростання як фондовий ринок, дуже слабко розвинений, кількість угод про купівлю та продаж акцій на низькому рівні, а до розрахунку індексу входять далеко не всі найбільші вітчизняні компанії. Без активного фондового ринку не можливі значні

залучення інвестицій в економіку та швидке економічне зростання.

Висновки. За результатами дослідження впливу зовнішньої торгівлі на інвестиційну привабливість України можна зробити наступні висновки:

У національній економіці існує прямий зв'язок між зовнішньою торгівлею та інвестиційною привабливістю, який він виражається через ціни основних експортних товарів на світовому ринку та динаміку фондового індексу ПФТС.

Ціни на сільськогосподарську продукцію мають менший вплив на фондовий індекс, ніж ціни на залізні руди, що пояснюється специфікою розрахунку фондового індексу України.

Проведене дослідження прогнозує в майбутніх періодах зростання цін на сільськогосподарську продукцію та залізну руду, що безперечно матиме позитивні результати для вітчизняної економіки у вигляді збільшення експортних надходжень.

Розроблена модель для фондового індексу ПФТС прогнозує його зростання протягом найближчого року, що доводить взаємозалежність зовнішньої торгівлі та інвестиційного клімату, а також збігається із прогнозованим ростом цін на експортні товари України.

Зважаючи на вищесказане, можемо підсумувати, що при продовженні реформ, удосконалення інвестиційної політики та запровадження ринку землі, 2021 р. має всі шанси стати роком економічного піднесення України.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в: аналізі впливу на зовнішню торгівлю розширеного ряду експортних товарів; пошуку факторів, що впливають на інвестиційну привабливість економіки, розробці методів підвищення інвестиційної привабливості економіки України.

Література:

1. Мороз Ю. В. Інвестиційний клімат в Україні та діяльність міжнародних фінансових організацій із його поліпшення. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2013. № 3. С. 28-34.
2. Паливода К. В. Проблеми формування привабливого інвестиційного клімату як засобу подолання деструкцій в економіці України. *Економіка та держава*. 2018. № 3. С 4-9.
3. Кулініч Т. В. Інвестиційна привабливість України та можливі шляхи її підвищення у сучасних умовах. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Сер. *Проблеми економіки та управління*. 2013. № 754. С. 34-40.
4. Рзаєв Г. І. Методики оцінки інвестиційної привабливості на рівні країни та перспективи їх використання в економічному аналізі. *Вісник Хмельницького національного університету*. *Економічні науки*. 2016. № 3(1). С. 137-143.
5. Савіна Н. Б. Оцінювання інвестиційної привабливості як передумова розвитку логістичного сектору економіки країни. *Наукові праці Донецького національного технічного університету*. Сер. *Економіка*. 2014. № 5. С. 195-204.
6. Харченко А. А., Голенищева О. В. Інвестиційна привабливість країни та її складові. *Вісник національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. 2020. №1. С. 18-23.
7. Овчаренко Т. С., Степанова А. А. Методичні підходи щодо визначення інвестиційної привабливості галузей України. *Збірник наукових праць «Молодий вчений»*. 2017. № 5 (45). С. 684 – 689.
8. Фондова біржа ПФТС. Вікіпедія : вебсайт. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%B6%D0%B0_%D0%9F%D0%A4%D0%A2%D0%A1. (дата звернення: 10.11.2020).
9. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України : офіційний вебсайт. URL : <https://www.me.gov.ua/>. (дата звернення: 10.12.2020).
10. Фондова біржа ПФТС : офіційний сайт. URL: <https://pfts.ua/trade-info/indexes/shares-indexes>. (дата звернення: 10.11.2020)
11. Державна служба статистики України : офіційний вебсайт. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (дата звернення 10.11.2020).
12. Провайдер фінансової інформації. Yahoo finance : вебсайт. URL : <https://finance.yahoo.com/>. (дата звернення: 10.11.2020).

References:

1. Moroz, Yu.V. (2013). The investment climate in Ukraine and the activities of international financial organizations for its improvement. *Vinnitsia Polytechnic Institute's Bulletin*, 3, 28-34 [in Ukrainian].
2. Palyvoda, K. V. (2018). The problems of forming an attractive investment climate as a means of overcoming destruction in the Ukrainian economy. *Economy and state*, 3, 4-9 [in Ukrainian].
3. Kulinich, T. V. (2013). The investment attractiveness of Ukraine and possible ways to improve it in modern conditions. *Bulletin of National University Lviv Polytechnic. Problems of Economics and Management*, 754, 34-40 [in Ukrainian].
4. Rzayev, G. I. (2016). The assessment methods of the investment attractiveness at the country level and the prospects for their use in economic analysis. *Bulletin of Khmelnytsky National University. Economic sciences*, 3 (1), 137-143 [in Ukrainian].
5. Savina, N. B. (2014). Assessment of the investment attractiveness as the development of the logistics sector of the country's economy. *Scientific works of Donetsk National Technical University. Series : Economic*, 5, 195-204 [in Ukrainian].
6. Kharchenko, A. A. & Golenishcheva, O. (2020). The investment attractiveness of the country and its components. *Bulletin of National Technical University Kharkov Polytechnic Institute*, 1, 18-23 [in Ukrainian].
7. Ovcharenko, T. S., & Stepanova, A. A. (2017). Methodological approaches to determining the investment strategy of Ukraine's promotion. *Collection of scientific papers Young Scientist*, 5 (45), 684-689 [in Ukrainian].
8. PFTS Stock Exchange. (2020). Wikipedia : website. Retrieved from : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%B6%D0%B0_%D0%9F%D0%A4%D0%A2%D0%A1. [in Ukrainian].
9. The Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine : official website. Retrieved from : <https://www.me.gov.ua/>. [in Ukrainian].
10. PFTS Stock Exchange: official website. Retrieved from : <https://pfts.ua/trade-info/indexes/shares-indexes>. [in Ukrainian].
11. State Statistics Service of Ukraine : official website. Retrieved from : <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
12. Financial information provider. Yahoo finance: website Retrieved from : <https://finance.yahoo.com/> [in Ukrainian].

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License